

Шершова Т.В.

аспірант,

Науковий керівник: Дячук В.П.

кандидат культурології, доцент,

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРОТВОРЧА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ НАРОДНОПІСЕННОГО ВИКОНАВСТВА)

Питання ідентичності та ідентифікації – одні із найважливіших у культурології. Здавалося б, схожі, але зовсім різні поняття. Інтерес до цього питання виник ще наприкінці ХІХ століття.

Тема ідентичності українського пісенного виконавства у світовому просторі надзвичайно важлива, оскільки пісенна культура впливає на різні сфери формування особистості у суспільстві, вона виховує національний патріотизм та допомагає зміцнити самосвідомість.

Народна пісня відображає багатвікову історію українського народу, звеличує його мову, виховує емоційне сприйняття дійсності.

Українська музична культура чітко виражена у численних наукових працях етнографів і музикознавців, а саме: М. Грінченка, Ф. Колесси, В. Гнатюка та інших.

Національно-культурну ідентичність українців розглядали О. Гнатюк, Б. Черкес, М. Рябчук, В. Кремень, О. Забужко, І. Бойченко, О. Лісовий.

Історичні процеси розвитку музичного виконавства описані в наукових працях Б. Гнидь, В. Антонюк, Л. Корній, В. Сумарокова, Ю. Волощук, Л. Круль та ін., проте вищезгадані музикознавці не розглядають музичне виконавство як культурологічний феномен, що являється основним показником діяльності етносу.

Незважаючи на чисельність праць, які висвітлювали проблему культурної та колективної пам'яті, української музичної культури, питання щодо впливу народнопісенного виконавства на формування національної ідентичності залишається відкритим і недостатньо вивченим.

Вперше механізм культурної ідентифікації був розкритий в психологічній концепції З. Фрейда, який розглядав, як спроба дитини прийняти силу батька або матері (лідерів) і, таким чином, зменшити почуття страху перед оточуючим її світом.

Американський соціолог Г. Абрамсон запропонував типологію персоніфікації, які втілюють в собі наступні форми культурної ідентифікації:

- тип «традиціоналіста» – сюди належать культурні меншини;
- тип «прибульця» – неофіта;
- тип «вигнанця» – протилежний неофіту;
- тип «євнуха» – це люди, що позбавлені пам'яті про своє культурне минуле.

Опозицією до нормальної культурної ідентичності виступає поняття «маргінальність» – результат конфлікту із суспільними нормами [2].

«Національна ідентифікація – процес самоототожнення з нацією на основі будь-якого зв'язку, а також включення у власний світ й прийняття норм, цінностей та зразків цієї нації» [1, с. 43].

Звідси витікає ще декілька понять, зокрема: «національна самосвідомість» – що розглядається як стійка система понять та уявлень індивіда про самого себе, як про представника певної нації; етнічна самосвідомість – прилучення до культури своїх предків [1, с. 64, 68].

Отже, культурна ідентифікація – це відчуття людини всередині конкретної культури, визнання себе її учасником, прийняття відповідних норм та цінностей. Важливу роль у визначенні культурної ідентифікації відіграють звичаї, які згодом перетворюються на традиції.

Із самого початку українська національна культура й українська національна ідентичність були максимально наближені до самосвідомості, менталітету народних, селянських мас. І це стало вирішальним моментом у розумінні власне української національної ідентичності, адже в українській мові звучить незламна, співоча душа народу [4].

Е. Сміт виділяв такі найголовніші риси національної ідентичності, як: історична територія, або рідний край; спільні міфи та історична пам'ять; спільна масова, громадянська культура та ін. [6, с. 23].

На думку І. М. Савицької «національна ідентичність – складне, органічне й історично зумовлене та сформоване явище, яке слід розглядати в єдності внутрішніх і зовнішніх зв'язків, спираючись на його витoki, традиції, особливості втілення і загальною культурною перспективою. Базисною основою цієї єдності є ідея державотворення, яка передбачає реалізацію та взаємодію таких принципів, як національної ідентифікації, історичності, етнічності та духовності» [5, с. 255].

Основу національної та культуротворчої ідентичності складає самоідентифікація особистості, визначення власної приналежності в процесі отримання етнокультурної інформації, пошуку архетипів, ідей, культурних інваріантів. Люди фіксують власну соціокультурну ідентичність за допомогою певних символів – мови, релігії, історії, способу існування, стилю одягу, звичаїв та обрядів, пісень і танців.

Вивчаючи процес національної ідентифікації, зокрема роль у цьому культурних традицій, О. Р. Копієвська, акцентує: «Культурні цінності, втілені в пам'ятках минулого, безсумнівно стають важливим чинником формування сучасної культури. При цьому вони повинні не тільки зберігатися, але й відтворюватися, знову і знову розкриваючи свій сенс для нових поколінь» [3, с. 199].

Українська народна пісня є невід'ємною складовою культури в цілому. Вона яскраво відображає норми та цінності нації, складає уявлення про конкретний історичний період, репрезентує традиції конкретного народу, формуючи соціокультурну ситуацію загалом.

А. Чик у ряді своїх наукових досліджень визначає важливість колективної пам'яті для єдності культурної спільноти та для актуалізації її історії. Саме культурна пам'ять виступає основним механізмом збереження національної цілісності, являється своєрідним переходом від минулого до сьогодення.

З цього слідує, що національна ідентичність безпосередньо пов'язана з минулим досвідом, пам'яттю, як реактуалізація культурно-історичного минулого нації [7, с. 63].

Сучасне українське суспільство зараз знаходиться у стані створення національних ідеалів на фоні глобальних ціннісних установок, проте досі це не призвело до однозначних уявлень та висновків, оскільки процес формування національної ідентичності складається з ряду аспектів – політичних, культурних та ідеологічних, а погляди істориків, культурологів, політиків та філософів дещо розмежовуються.

Яка роль відводиться народній пісні у процесі становлення національної ідентичності? Українська народна пісня представляє собою розмаїття жанрів словесно-музичного мистецтва – це побутові пісні, думи, балади, пісні календарно-обрядового циклу, голосіння, романси, історичні пісні. Окреме місце в історії культури України посідають весільні пісні. Тому стає зрозумілим вплив культурно-історичного досвіду на формування національної ідентичності. Народна пісня в цьому слугує одним із компонентів колективної пам'яті, яка здатна залучити основну масу населення України до почуття історичної приналежності та поваги до минулого.

Культурний спадок як продукт духовної культури минулого виступає скарбницею історичної пам'яті народу. Народна пісня, як зразок культурної пам'яті, щонайкраще відображає історичний процес розвитку будь-якої держави, оспівуючи всі моменти, які відбувалися на території країни, виславляє її національних героїв, висвітлює зміни в культурі та розповідає про побутове життя українців.

Отже, еволюцію народнопісенної культури в часопросторі ХХІ ст. можна розглядати в контексті світового та національного культуротворчого процесу, а саму українську народну пісню – одним із основних джерел національного відродження.

Список використаних джерел:

1. Баронин А. С. Этнопсихология: Учеб. пособие. К.: МАУП, 2000. 116 с.
2. Гончарук Т. В. Культурологія: Навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2004. 213 с.
3. Копієвська О. Р. Культурні традиції у формуванні національної ідентичності // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2014. Вип. 32. С. 194-201.
4. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. Видання 3-є, перероб. та доп. / За ред. І. І. Тюрменко. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 370 с.
5. Савицька І. М. Проблеми формування національної ідентичності через призму історичної пам'яті в сучасному суспільстві // Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 87. С. 255-257.
6. Сміт Е. Національна ідентичність [Текст]. [з англ. пер. П. Таращук]. К.: Основи, 1994. 223 с.
7. Чик А. Колективна пам'ять як основа консолідації українства // Українознавство. 2016. 1 (18). С. 61-63.